

CIUTADANS

Tradicions en evolució

Baltasar no sempre ha estat negre i Coca-Cola va retocar Santa Claus. Tant es reinventa la tradició que de vegades s'oblida el sentit que té

CRISTINA SEN
Barcelona

Les tradicions nadal·lenques han tingut molts canvis als llarg dels segles, han evolucionat tant en la seva simbiosi amb la societat que avui dia són pocs els que coneixen els seus orígens i comprenen la seva simbologia. Ha estat sempre negre el rei Baltasar?, com sorgeix l'entranyable imatge de Santa Claus?, sempre s'han celebrat aquestes festes religioses menjant i bevent?, té sentit que Mariano Rajoy tingui la seva figura de *caganer*?

Pepe Rodríguez, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB) i autor del llibre *Mitos y tradiciones de Navidad* aborda a fons aquesta evolució i considera que en massa casos s'ha perdut el sentit profund de la tradició. No té lògica, assenyala a tall d'exemple, posar una barretina i dibuixar ulls i boca al tió, quan va néixer com un gest d'adoració i respecte per la naturalesa.

Les tradicions s'han adaptat als canvis socials i Baltasar no va ser negre fins al segle XVI, quan l'Església va decidir que les tres races estiguessin representades en els Reis Mags d'Orient. La història de com Santa Claus ha arribat fins a nosaltres està plena de canvis i de fusió de mites, però la imatge actual del barbes bonifaci i inflat va ser idea del dibuixant de Coca-Cola, que el 1931 es va inspirar amb èxit en la imatge d'un quiosquer afable i *bon vivant*.

Tampoc beure i menjar amb fruïció s'ha fet sempre en aquestes dates. Pepe Rodríguez recorda que fins a finals del segle XVIII el Nadal era una festa religiosa i austera, i va ser la burgesia –la gran classe puixant– que va introduir el festeig culinari, familiar i els regals, que apareixen amb el nou paper que se'ls dona als nens. La burgesia també va incorporar a taula el *champagne*, fins aleshores reservat a reis i prínceps.

El cava no falta mai des d'aleshores en la celebració de les famílies catalanes i, encara que la pugna política recent de vegades l'ha dificultat, tampoc en les espanyoles. Les tradicions nadal·lenques evolucionen i s'actualitzen constantment bevent del present. Aquest any, el president del Govern in pectore, Mariano Rajoy, ja té la seva figura de *caganer*, un costum –la d'identificar-lo amb un determinat personatge– relativament recent, ja que es va iniciar als anys 70. El *caganer* fertilitza la terra, les esperances –un avís al president– i li dona un toc humà al pessebre.●

XAVIER GÓMEZ

L'Oncle Buscall, amb heura i el tió a l'espatlla, en una escola de Barcelona; d'esquena, un dels seus cosins, amb gorra verda i taronja

MARÍA-PAZ LÓPEZ
Barcelona

Als arbres d'algunes escoles de Catalunya han aparegut aquests dies diversos parells d'ulls brillants i sortints. Miren cap als patis d'esbarjo des del brancatge i, segons expliquen les mestres als alumnes d'entre 3 i 5 anys, delaten la presència de tions de Nadal, que gandulegen allà a dalt en espera de les dates nadal·lenques per despertar-se.

Aleshores, els nens telefonen a l'Oncle Buscall, personatge inspirat en la tradició catalana, que acudeix secretament a despenjar els tions dels arbres. Després, el dia i a l'hora acordats amb cada escola, aquest mestre tiorer es presenta a les classes per lliurar el tronc amb la barretina. Gràcies a una xarxa entusiasta de pares i mares, l'acompanyen en les seves visites als col·legis alguns cosins.

La història, concebuda fa deu anys per Marc Estiarte, pare i biòleg de professió, ha fructificat, de manera que els sequaços de l'Oncle Buscall calculen que, només aquest Nadal, més de tres mil nens i nenes de Catalunya han rebut o rebran de les seves mans un tió. Cada escola fa després entorn del somrient tronc amb ulls les activitats que tingui programades.

“La idea em rondava feia temps, havia de ser un personatge vinculat al tió i al món vegetal, i que tingués algunes característiques que altres personatges no tinguessin”, rememora Estiarte. Objectiu: revissitar la tradició i rellegir-la amb creativitat, com a estratègia per mantenir-la viva entre la pobla-

L'Oncle Buscall, un personatge inspirat en la tradició, visita escoles de Catalunya per portar tions als nens d'educació infantil

El millor amic del tió

ALTRES TRADICIONS

FIA-FAIA Bagà i Sant Julià de Cerdanyola (Nit de Nadal). Al so d'una banya, la gent es reuneix a la muntanya, encén una foguera i baixa amb torxes.

TROBADA DEL NINOU Banyoles (1 de gener). Al santuari de la Mare de Déu del Collell (Sant Ferriol), els pares presenten els seus fills a la Verge perquè els guiï en els primers passos.

EL PESSEBRE DE MIRÓ Mont-roig del Camp. Per tancar els actes del centenari de Joan Miró, el Centre Miró ha creat un pessebre amb els paisatges més significatius del municipi representats als quadres del pintor. Obres com *La Masia*, *Hort amb ase*, *La casa de la Palmera* o *Platja de Mont-roig*.

ció, i sobretot entre els més petits. La filla d'Estiarte tenia llavors dos anys, i ell volia preparar-li el terreny.

Així, a través d'un conte disponible ara a la seva pàgina web a internet, van començar les aventures de l'Oncle Buscall, un tipus alt i barbut que porta a l'espatlla un tió anomenat Colgafocs, es recolza en el seu inseparable Bastona, i compta amb la col·laboració d'Heura, l'heura en què s'embolica a tall de vestimenta. “La veritat és que va una mica carregat, el pobre”, fa broma Estiarte. L'Oncle Buscall va escortat per algun dels seus diversos cosins, que porten una gorra verda fent al·lusió al món vegetal en què es mouen tots.

Amb l'auxili d'aquests cosins –que solen ser entre 30 i 40, depenent dels pares i les mares disponibles–, l'arbori mestre tiorer ha visitat, segons càlculs dels mateixos organitzadors, gairebé el 7% dels alumnes d'educació infantil de Barcelona ciutat. En aquest i altres anys, i organitzat per altres grups de famílies i algun grup teatral, se l'ha vist tam-

bé per escoles de Vic, Lleida, Montmeló, Bellpuig, Cornellà, la Ribera d'Ebre, Badalona, Reus i Sant Julià de Vilatorrada, entre altres localitats. Les ampes (associació de mares i pares d'alumnes) tenen molt a veure en l'organització d'aquestes visites. Els pares solen *intercanviar-se* escoles per evitar trobades imprevistes amb persones conegudes. Els lliuraments del tió solen durar vint minuts.

“Es tracta d'acompanyar el tió de Nadal, que és el veritable protagonista, i el que està documentat en la tradició catalana, i de fer-ho dins d'una història de relació amb la naturalesa”, diu un altre pare implicat, el sociòleg Roger Martínez, que oficia també de cosí estacional de l'Oncle Buscall. “Al capdavant, hi ha famílies que busquen el seu tió al bosc, on el troben *casualment*, *ehem*”, diu Martínez amb segones.

La màgia del personatge depèn molt de si l'han treballat

“Es tracta de protegir la llegenda del tió, que és el veritable protagonista”, aclareix un pare implicat

abans a les aules del parvulari; a més del conte, hi ha també una cançó. “L'Oncle Buscall es cuida dels tions, recorda despenjar-los quan es desperten, a les criatures d'educació infantil els encanten les seves aventures”, diu Marc Estiarte. Aquest personatge barbut ja és el millor amic del tió.●